Thorvald Staunings 1. maj-tale

Taler
Thorvald Stauning
Statsminister

Dato
1. maj 1939

Som Deltager i den første Majdags-Fest i København ser jeg for mig den vældige Forskel i enhver Henseende.

Den Procession, der gik ude fra Blegdamsvej herop paa Fælleden, hvor Talerstolen var rejst, var ikke imponerende, og det er forstaaeligt, alene af den Grund, at der i 1890 kun var 12.000 organiserede Arbejdere i København, medens der nu er 170.000.

Men det er ikke alene Tallet, der er vokset, alt er vokset og udviklet.
For 50 Aar siden var Rejsningen i Gang, Organisationstanken spirede, den lille Skare forstod Organisationens nødvendighed, men det var smaa og beskedne Gevinster, som var vundet den Gang.
Vi levede under konservativ Regering og med en reaktionær Presse, der krævede Forfølgelse af Fagforeningsmedlemmer og Socialdemokrater, ja, som endog forlangte Politiets Indskriden overfor Børn, der fløjtede Socialistmarchen,
- Det var Trællenes Tid, Ufrihedens Tid.

Landet under Enevælde, konservativt Diktatur paa Trods af demokratisk Flertal i Folketinget, og Byens Styre i Hænderne paa Mænd, der hverken havde Hjerte eller Forstand tilovers for den undertrykte Arbejderklasse, der befolkede de usle Boliger, som blev overladt de Fattige. Arbejdstiden var 10-13 Timer, og da Timelønnen laa nede paa 20-25 Øre, var det vigtigt at have mange Arbejdstimer, selvom det blev paa Bekostning af Familieliv og Børneopdragelse.

I, der nu kan bygge Ungdom og Fremtid paa det Fundament, der støbtes for 50 Aar siden, har ikke nogen levende Forestilling om Livet og Vilkaarene for de Slægter, der for 50-60-70 Aar siden begyndte et møjsommeligt Arbejde for at sikre kommende Slægter lysere Kaar og mere Lykke.

Vor Festplads dengang var ikke en skøn beplantet Park, men en nøgen Fælled, Køernes Græsgange og Soldaternes Øvelsesplads, og som Festpladsen, var saaledes var Boligen paa Kvist og i Baghus saaledes var det daglige Liv. Vi kendte ikke Sportspladser, vi kendte ikke de offentlige Biblioteker, vi kendte ikke "De Gamles By" og de nu opvoksende Boliger for Aldersrentenydere. Vi kendte Ladegaarden, som var Byens Fattighus, og vi kendte de fattigforsørgede, naar de i Fattighusets Uniform gik ud for at feje Byens Pladser og Torve. Vi kendte den triste Vandring til Fattigforstander og Fattiglæge, og vi kendte Børnene, der paa visse Dage hentede Fattigvæsenets stemplede Rugbrød, den mest anvendte Form for social Medfølelse og Forsorg.

Den Tid har vi overvundet. Vi har skabt ny Tid, bedre Vilkaar, frigjorte Kvinder og Mænd, et nyt Folk og et andet Samfund. Endnu for 10 Aar siden, da vi afløste det sidste Venstreministerium, var der 50.000 fattige Mennesker, som fik virkelig Fattighjælp - med Tab af borgerlige Rettigheder. Ved Humaniseringen af Sociallovgivningen er der nu kun 4-5.000 – og dog var der ved sidste Valg danske Vælgere, som gav Partiet Venstre Fremgang!
Se Modsætning til denne Fortid den omfattende Sociallovgivning, som i sin nuværende Form er Resultatet af Demokratiets Regeringsarbejde.

300 Millioner Kroner aarlig føres nu over Beskatningen fra de velstillede til de ubemidlede som Ydelser i Henhold til de sociale Love. Det er ikke længere Almisser, der uddeles, men lovbestemte Ydelser af anselig Størrelse. Medens de Konservatives Alderdomsforsørgelse gav 57 Kr. aarlig til hver Person, er Gennemsnittet nu 6-700 Kr., og saa er der nu bygget op et helt System af Love, som yder Værn og Beskyttelse under mangeartede Forhold. Nogle enkelte Tal viser den Udvikling, der er sket. For 10 Aar siden kostede Aldersrenten for 1 Aar: 59 Millioner Kroner, i Aar koster den 115 Millioner Kroner. For 10 Aar siden kostede Invaliderenten: 9 Millioner, sidste Aar var det: 16 Millioner Kroner. For 10 Aar siden fik Sygekasserne et Tilskud paa 11 Millioner Kroner, sidste Aar fik de 36 Millioner Kroner. For 10 Aar siden var Tilskudet til Arbejdsløshedskasserne 13 Millioner Kroner, sidste Aar var det 43 Millioner Kroner.

Den Forskel er ikke til at misforstaa, den er letfattelig for enhver, og den Stilling, vi har opnaaet, viser, at der er værdifulde Goder at forsvare, store økonomiske Fordele, som Reaktionen tager tilbage, hvis Magten glider ud af Socialdemokratiets Hænder.

To Slægtleds Historie har jeg oplevet, og derfor ved jeg hvilken Ulykke, der venter det arbejdende Folk, hvis Taget slappes, hvis der levnes Plads for Splittelse, thi det er Reaktionen, der tager Gevinsten, naar Arbejdernes Sammenhold svigter.

I 20 Aar har en ondartet Splittelsesbevægelse snyltet paa de danske Arbejdere. I 20 Aar har denne Bevægelse tilsølet vort Parti og vore Organisationer for at nedbryde Demokrati til Fordel for Diktatur. Intet andet end ondt har denne Bevægelse udrettet i de svundne Aar, og dog synes der at være Arbejdere, som følger denne Bevægelse i Stedet for at vise ærlig Solidaritet, ærligt Kammeratskab, til Fremme af den Udvikling, hvis Resultater kan ses fra Aar til Aar paa alle Samfundslivets Omraader.

Vi har vundet Frihed, politisk Ligestilling, Medbestemmelsesret paa Arbejdsplads, i Kommune og Stat. Vi ejer i vort Land den Organisationsret, den Ytringsfrihed, Pressefrihed, Forsamlings- frihed, som Kommunisterne afskaffede, da de fik Magt, og som andre derefter har afskaffet. Millioner af Mennesker lever uden saadan Frihed. Politisk og religiøs Undertrykkelse blev Resultatet af kommunistisk Undergravning og Splittelsesarbejde. - Aldrig burde Arbejdere glemme hvilket Skændselsværk, der er fulgt af Kommunisternes Gerning.
Ufred og Uro behersker Verden, Krise og Arbejdsløshed har i den sidste halve Snes Aar skabt uhyre Vanskeligheder. Vi har her i Landet, trods alvorlige økonomiske Vanskeligheder som Følge af Verdenshandelens Sammenbrud og Omlægning, formaaet at afværge Katastrofen, som for 8 Aar siden truede det danske Samfund. Ved omfattende Statsforsnstaltninger - Importregulering, Støtte til Produktionen, Iværksættelse af for 1.000 Millioner Kroner offentlige Arbejder, Finansiering af Boligbyggeri i Byerne og paa Landet, Grundforbedringsarbejder og sociale Hjælpeforanstaltninger - har vi hidført den Virkning, at Arbejdsløsheden er blevet mindre, end da Krisen satte ind. Landbruget kastede 30-35.000 Mennesker ud i Arbejdsløshed, Udvandringen ophørte og førte 50-60.000 Arbejdere ind paa Arbejdsmarkedet i Kriseaarene, Landbrugsproduktionen formindskedes og bragte formindsket Udbytte til Landet, og dog er der oparbejdet en Produktion, hvorunder 150.000 Arbejdere flere end i 1932 har faaet Beskæftigelse.

Paa den skamløseste Maade drev alle vore Modstandere i broderlig Forening

deres Spekulation i Arbejdsløsheden. Kommunister, Bondepartiet, Venstre og Konservative var alle frække nok til at bilde Folket ind, at Regeringen var Skyld i Arbejdsløsheden, medens de samme Partier ikke rørte en Haand, da der var Arbejdsløshed, medens Venstre og Konservative havde Magten. Disse Erfaringer var ikke overraskende, men hvis der er Arbejdere, som har spildt deres Stemme paa noget af disse Partier eller har undladt at bruge deres Stemmeret, saa har de handlet slet overfor deres Klasse, thi Fremgang for disse Partier bringer ikke Arbejderklassen noget Fremskridt, men er tværtimod Indledningen til de Tilbageskridt, der er sikre, naar Reaktionen vinder frem som Følge af svigtende Troskab og Sammenhold i Arbejderklassen,
Det er en Selvfølge, at der i disse Aar – hvor økonomiske Omvæltninger har rystet Landene, særlig saadanne der skal opretholdes ved Eksport, hvor politiske Brydninger har fundet Sted i et betydeligt Omfang, og hvor Krigstrusler og Krigsrygter stadig har lydt og foruroliget Europa - er truffet Foranstaltninger, der ogsaa har berørt Arbejderne, ligesom politiske Handlinger har maattet foretages, selv om de ikke forstaas af alle.

Men det er netop i saadanne Tider, at Sammenhold skal staa ein Prøve. Naar alt er let og ligetil, er det ikke særlig beundringsværdigt om Tillid vises, Nej, naar der er Brydninger, naar der kræves Ofre for Fællesskabet, for Land og Folk, naar den enkeltes Interesser maa tilsidesættes for Helhedene Skyld, saa er det netop Trang til at føle Troskab og Tillid.
Personlig har jeg Grund til at anerkende den Tillid, som jeg har mødt, men Valget den 3. April viste alligevel, at der ogsaa findes troløse Vælgere. Den Tilbagegang, vort Parti maatte konstatere, var ingen Katastrofe. Vi kan sige, at et Slag var tabt, men der var Tid til at vinde et nyt. Ja vi vandt det endda samme Dag, ved Landstingsvalget, hvor de ældre Vælgere var afgørende. Men netop derfor siger jeg til Ungdommen, til den trofaste Arbejderungdom, som er mødt her, der maa være noget, som trænger til Udbedring, Og det er i Ungdommens Interesse, at denne Udbedring foretages. Det kan næppe være andet end et Lune, hvis der virkelig er Dele af Ungdommen, som er rykket ud til Undsætning for Landbo-Reaktionen, Konservatismen eller Diktaturet. Ungdommens Plads maa være i Kampen for Frihed, for Selvstyre og for social Ret.
Ungdommen kan ikke svigte Frihed og Demokrati uden at forraade sig selv og svigte dem, der
følger efter.

Vi har erhvervet Plads og Rettigheder i vort Land, vi har erhvervet den Frihed,

som min Tids Ungdom viede sine Kræfter, men tro dog ikke, at Verden er et paradis uden Slanger.
Hvad vi har erhvervet kan tabes, hvis Folket handler letsindigt, Der er ingen anden Garanti for Demokrati og Folkestyre, for Frihed og Medbestemmelsesret, for sociale Goder og Rettigheder, end en enig Arbejderklasse omfattende Haandens og Aandens Arbejdere, Byernes og Landets producerende, værdiskabende Befolkning, samlet i et stærkt, et voksende Socialdemokrati.

Vi er i Færd med at skabe Landet en udvidet, demokratisk Forfatning. Vi er ved at gennemføre en ny Grundlov, der ved Nedsættelse af Valgretsalderen kalder de unge Aargange ind til Værn for Frihed og Demokrati, en Grundlov ved hvilken Landet befries for det Landsting, som vi har bekæmpet, siden Venstre og Konservative indrettede dette Værn for Reaktionen. Vi kan ikke vide, hvorledes politiske Forhold kan udvikle sig, men vi ved, at Landstingets Ophævelse befrier os for en Virkeplads, der i over 20 Aar var viet til Reaktionens Gerninger. Folket skal raade igennem en Rigsdag, der fremgaar af lige og almindelig Valgret, og vi har ingen Grund til at søge Læ bag høj Valgretsalder eller andre uretfærdige Skel imellem Vælgerne.

Vi har holdt Valg, og vi har en Rigsdag med et stort Flertal for den nye Grundlov. Men forinden Grundloven bliver stadfæstet, skal Folket besegle den ved Folkeafstemningen. Der kaldes paa alle Folketingsvælgere. Alle der vil styrke Demokratiet og modsætte sig enhver Form for Diktatur og Reaktion maa møde den Dag, da der kaldes, og de maa møde og stemme for den nye Grundlov.

Hvis den krævede Stemmeprocent ikke tilvejebringes, bliver det et Nederlag for Demokratiet, og det vil igen kræve Aars Arbejde at naa frem til det Maal, ved hvilket vi nu befinder os. Lad Folkeafstemningsdagen blive den store Festdag, hvor Folkets Frihed sikres, hvor Nutids og Fremtids Slægter faar det solide Værn, som ligger i den lige og almindelige Valgret. Den Dag maa ingen svigte, som vil Frihed og Fremskridt, Sikring for Folkestyre og Menneskeret.

Der er maaske en og anden, som vil spørge, om Fagforeningerne har nogen Interesse i Afstemningen og den nye Grundlov. Svaret kan ikke volde Tvivl. Fagforeningerne bygger selv paa Demokratiet, og de kan kun holdes samlede og vinde Fremgang ved at anerkende Demokrati og Selvstyre. Men Fagforeningerne kan heller ikke leve uden Demokratiet. Organisationsret og Medbestemmelsesret gives kun under Demokrati, Hvor andre Statsformer

hidføres, ophæves Organisationen, og den Frihed der er under Demokratiet til at tale med om de for Organisationerne og for Medlemmerne livsvigtige Spørgsmaal.

Og just derfor kan Fagforeninger og deres Medlemmer ikke blot være Tilskuere til den Afstemning, som snart skal foregaa, de maa i egen Interesse tage aktivt Del i Arbejdet for at gennemføre den nye Grundlov, som befæster Folkets Frihed og sikrer Folkestyret.
Den nye Grundlov byder den videstgaaende Demokratisering, som er set. Den er i sig selv Anerkendelsen af Demokratiet, og den vil give det danske Folk en Ret til at raade og styre i egne Anliggender, saaledes som det hører til Demokratiets Væsen.

Denne Grundlov vil imidlertid kræve, at enhver føler sit Ansvar. Den giver ikke Folket en uansvarlig Præsident, men den lægger Folkets Skæbne i Folkets egen Haand.

Kravet til Folkets Ansvarsfølelse, til Solidaritet og Forstaaelse af det Folkefællesskab, som maa opelskes og udvikles, vil nødvendiggøre et Oplysningsarbejde iblandt alle Arbejdere, men naar det gennemføres, vil højere Kultur og forøget Glæde ved Livet ogsaa blive Følgen.
En mørk og ond Tid oplever vi. Ufredens Fakkel kaster et uheldsvarslende Skær over Landene, men endnu er der Mulighed for Fredens Sejr.

I Norden lever fem smaa Befolkninger, som ønsker Freden. Fem smaa Nationer med Aarhundreders Historie bag sig og med mørke Minder om Krigens Ulykker.

Vi Danske vil Fred, vi vil forholde os neutrale overfor andres Færd, og vi maa selv afholde os fra Handlinger, der kan udfordre andre Nationer. Enhver Nation maa indrette sig efter sit Ønske, men ligesom vi afholder os fra Indblanding i andres indre Forhold, lever vi i det Haab, at vi ogsaa er fritaget for Indblanding i vore nationale og politiske Forhold.
Vi vil Fred med vore Naboer, Fred med Verden, og vi ønsker, at alle andre vilde styre mod samme Maal.

Vi ønsker at bevare vort Lands Selvstændighed, vor Frihed og vor Ret, og vi véd, at det arbejdende Folk er Værnet for det Samfund, vi har bygget op, paa Rettens

og Sandhedens Grund.
Vi kalder da i Jubilæumsaaret, hvor Organisationen med Hæder ser tilbage over en rig Udvikling, paa Arbejdernes Kvinder og Mænd, paa de Gamle, der skoledes i Menneskealders Gerning, paa de Unge, der skal bygge deres Fremtid paa vor solide Grund. Vi kalder til Samling om Socialdemokratiet, til trofast Virken i Enighed og Sammenhold.

Leve Socialdemokratiet.

Kilde
Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Kildetype
Maskinskrevet manuskript

Tags
1. maj-tale, Socialdemokratiet

URI
https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-1-maj-tale-1939